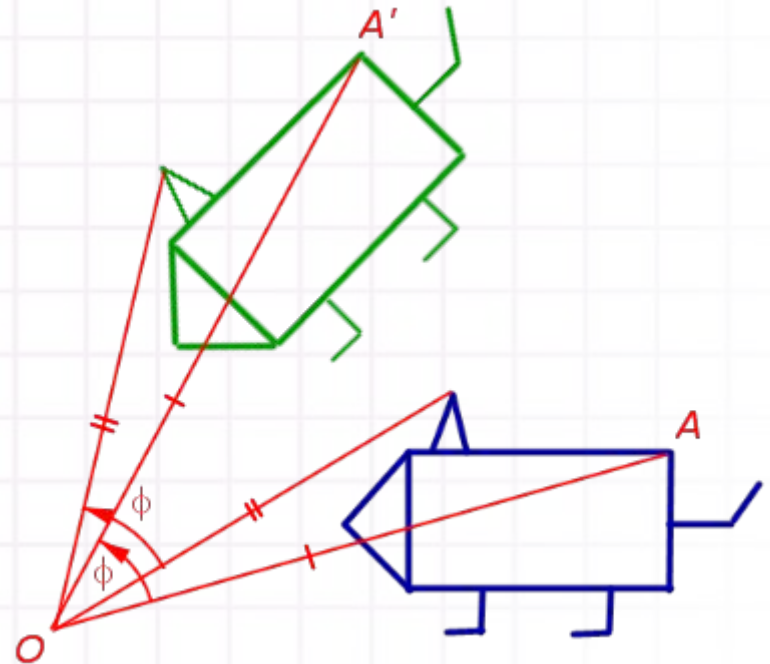

Геометрія 9-А,В класи

Розділ 4. Геометричні перетворення

Тема уроку: Поворот

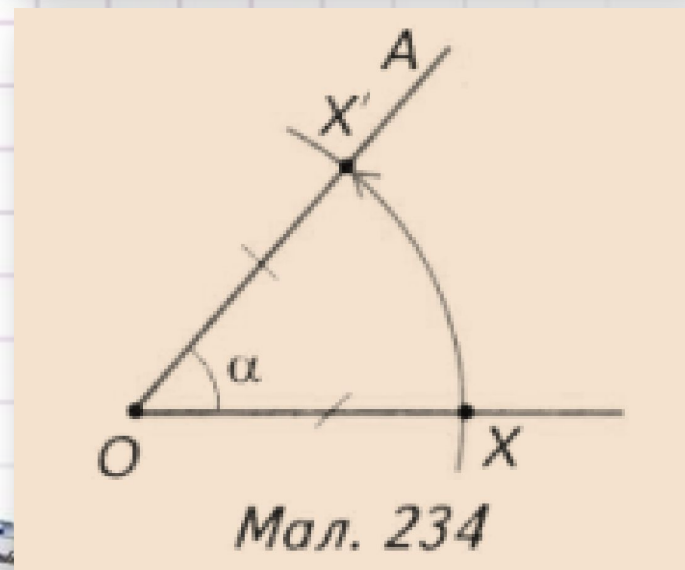
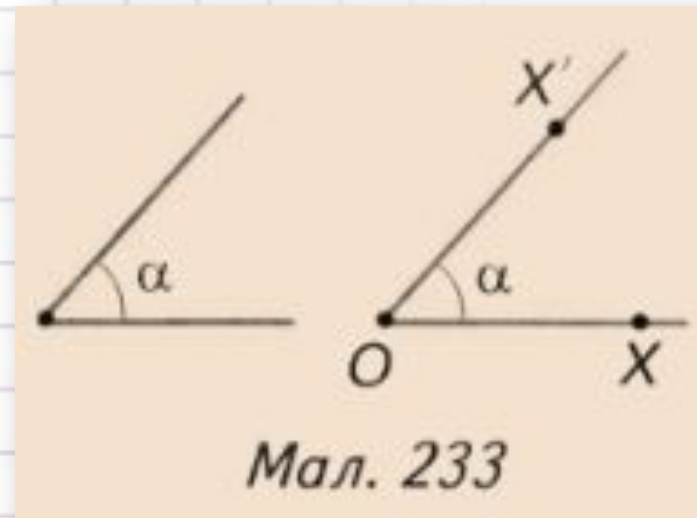

Означення повороту

• Нехай дано кут α і точку O (мал. 233).
Виберемо іншу точку X . Точці X поставимо у відповідність таку точку X' , що: 1) $OX = OX'$; 2) кут між променями OX і OX' дорівнює α . Такий перехід від точки X до точки X' називається поворотом точки O на кут α проти годинникової стрілки.

Сама точка O після повороту переходить сама в себе.

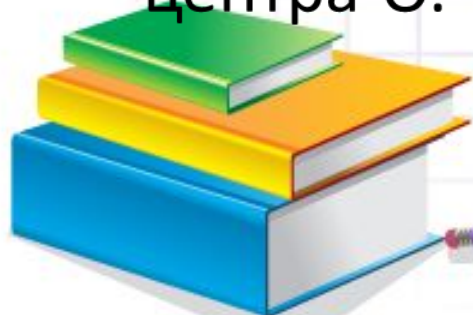
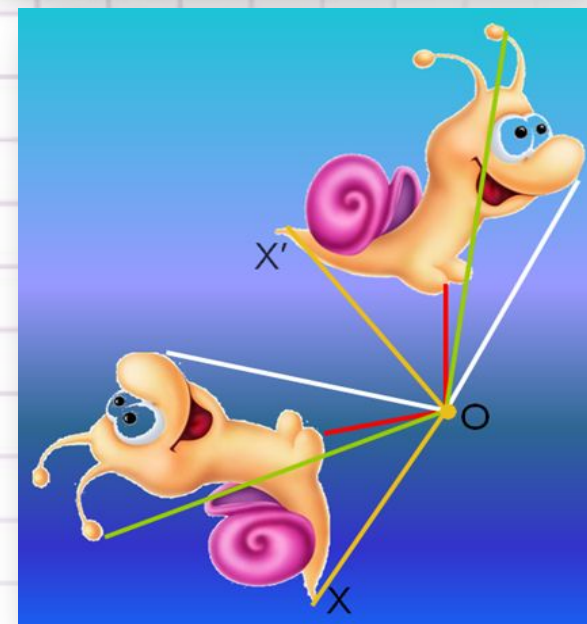
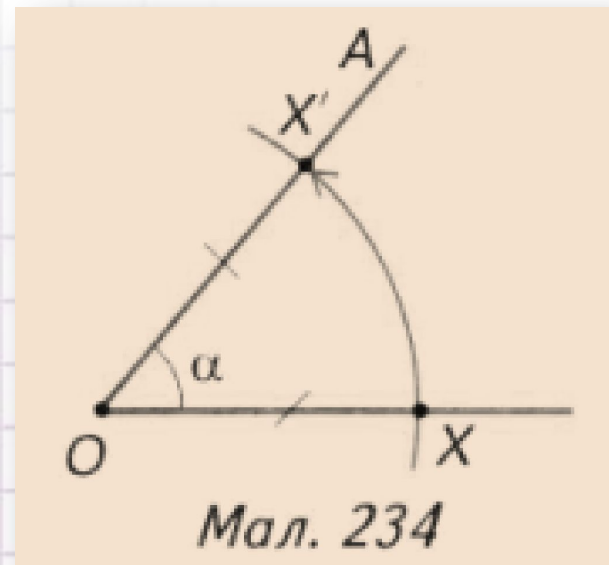
Точка O називається центром повороту, кут між променями OX і OX' - кутом повороту проти годинникової стрілки (мал. 234).

Поворот

Якщо задано центр O і кут α повороту, то точку X' , у яку переходить точка X у наслідок повороту проти годинникової стрілки, будуємо так:

- 1) Від променя OX відкладаємо кут XOA , що дорівнює куту α
- 2) На промені OA знаходимо точку X' , яка лежить на відстані OX від центра O .

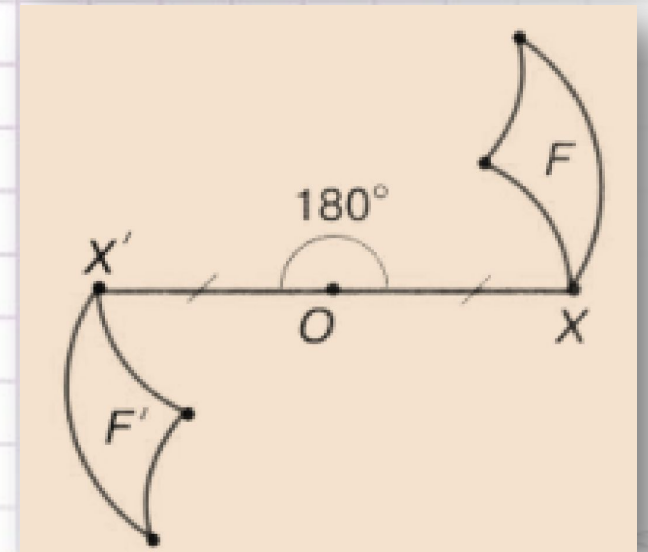
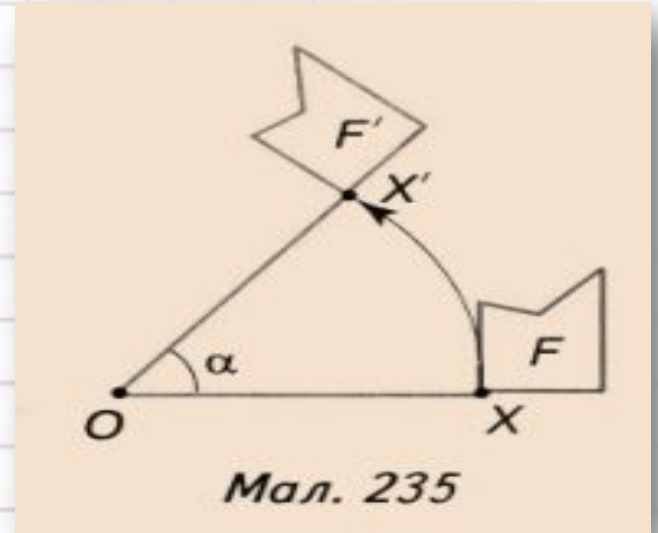
Поворот фігури

• Якщо на площині дано деяку фігуру F , то для кожної її точки X можна знайти таку точку X' , у яку перейде X унаслідок повороту навколо точки O на кут α .

У результаті отримаємо фігуру F' , в яку перейшла фігура F при заданому повороті.

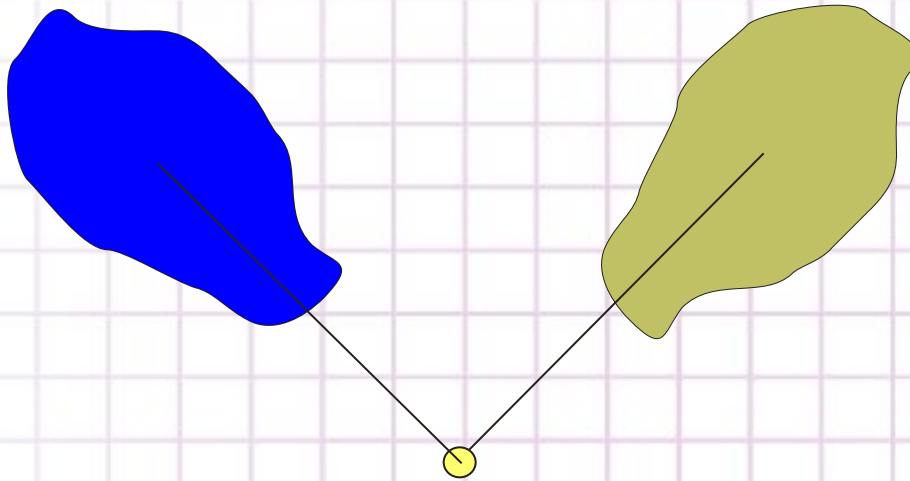
При цьому точка O переходить у себе.

Поворот на кут 180° навколо точки O є симетрією відносно точки O .

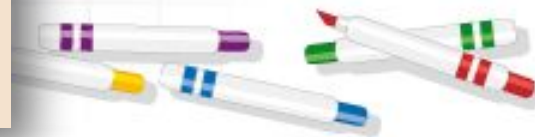
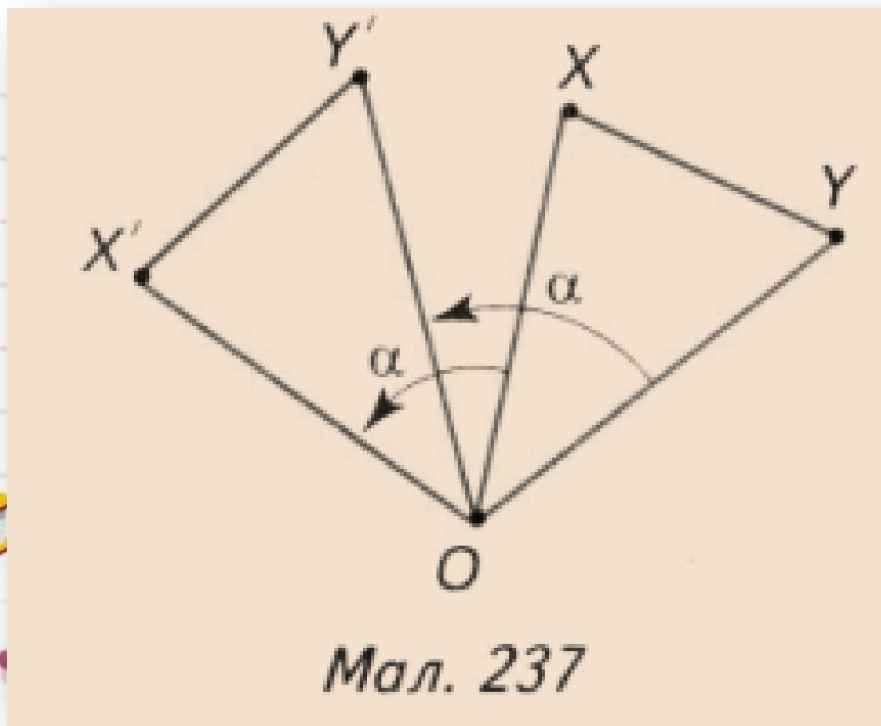
Властивість повороту

Теорема. *Поворот є переміщенням*

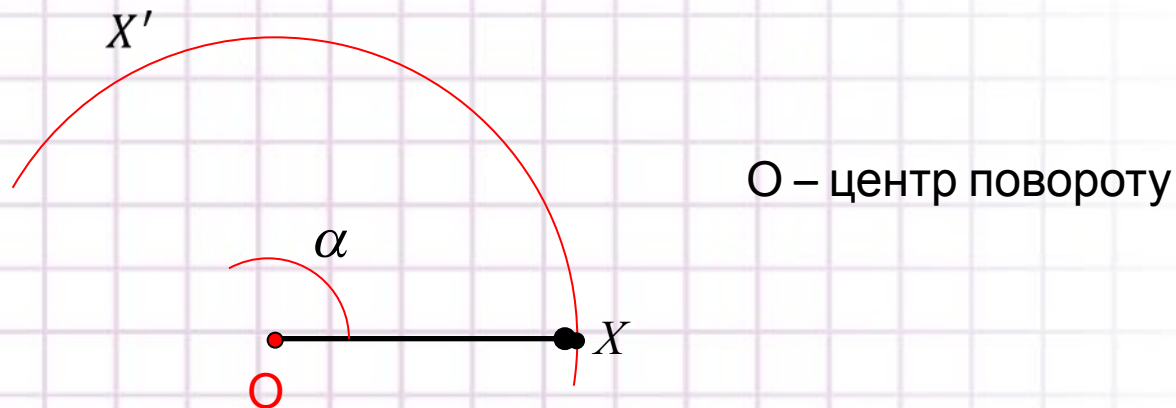

Теорема. Поворот є переміщенням

Доведення. Нехай поворот навколо точки O на кут α точки X, Y фігури F переводить у точки X', Y' фігури F' (мал. 237). Доведемо, що $XU = X'Y'$. Розглянемо загальний випадок, коли точки O, X, Y не лежать на одній прямій. $\triangle OXY = \triangle OX'Y'$ за двома сторонами і кутом між ними. У них $OX = OX', OY = OY'$ за означенням повороту і $\angle XOY = \angle X'OY'$ (кожний з цих кутів дорівнює різниці кута α і кута $Y'OX$). З рівності трикутників випливає $XU = X'Y'$

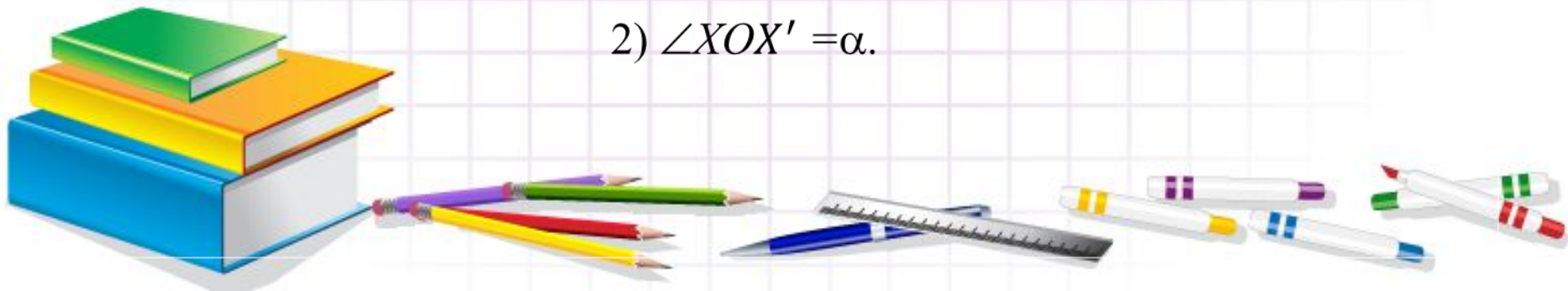

Поворот

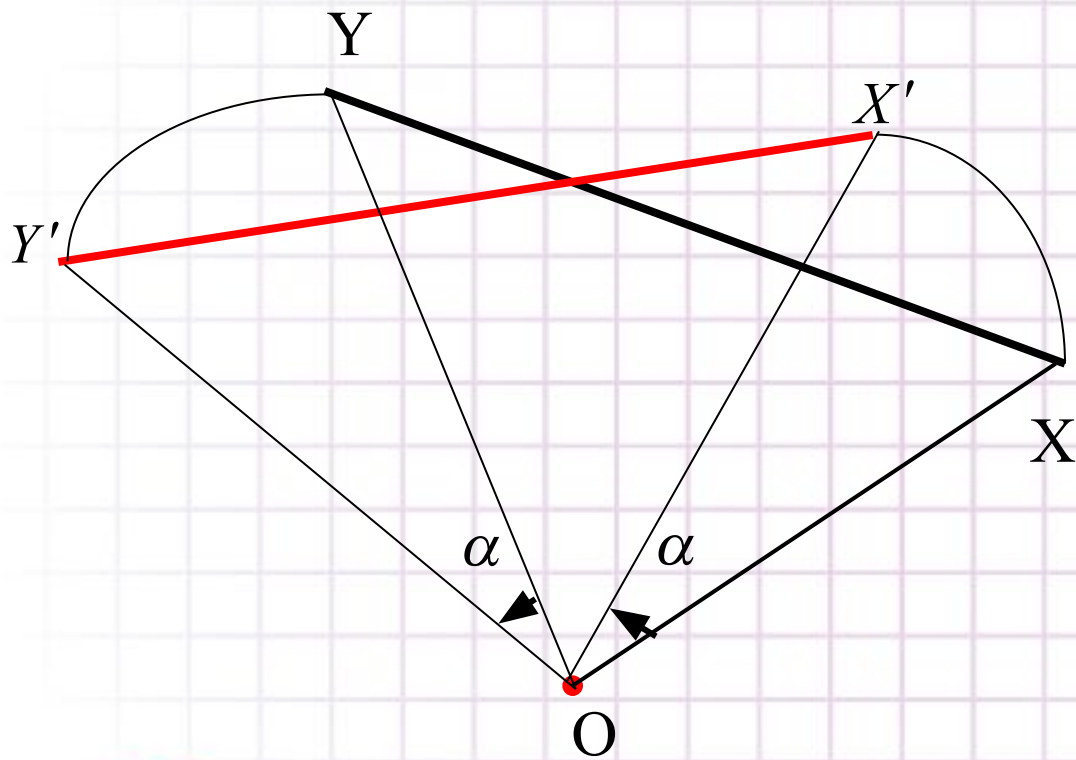
Точка X' є образом точки X при повороті навколо точки O на кут α , якщо:

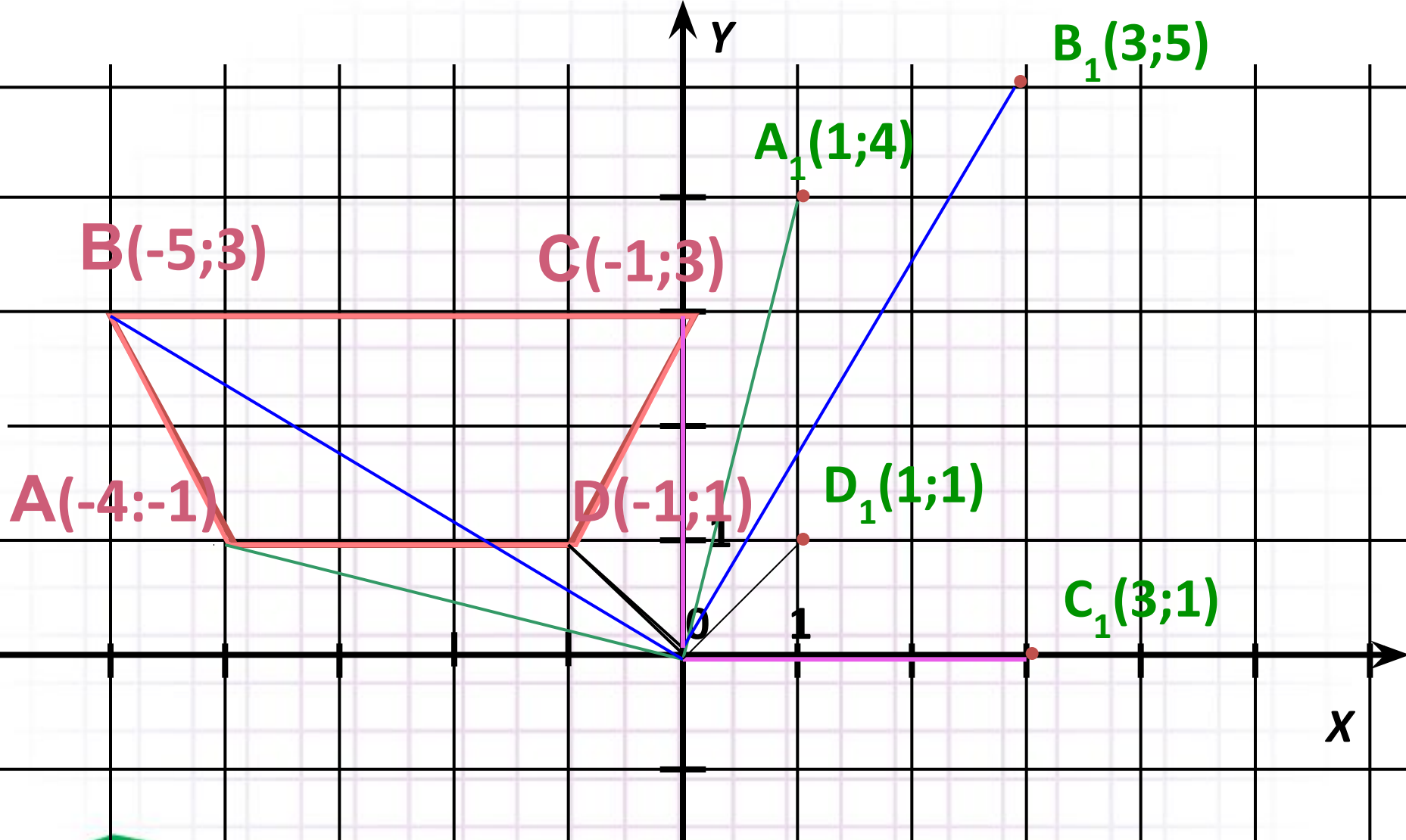
- 1) $XO = X'O$;
- 2) $\angle XO X' = \alpha$.

Властивість повороту

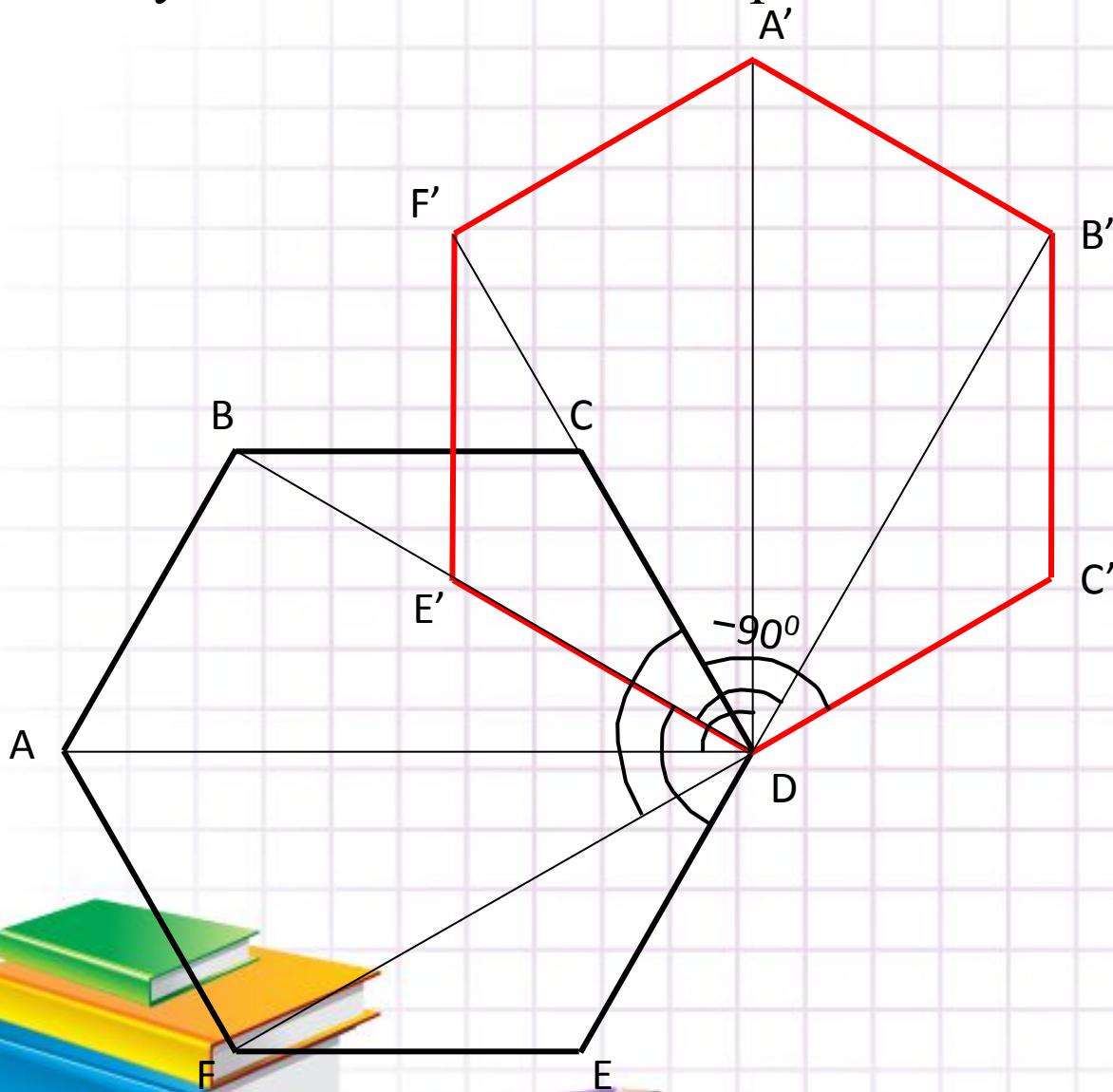

Побудувати образ даної трапеції при повороті на 90° навколо початку координат за

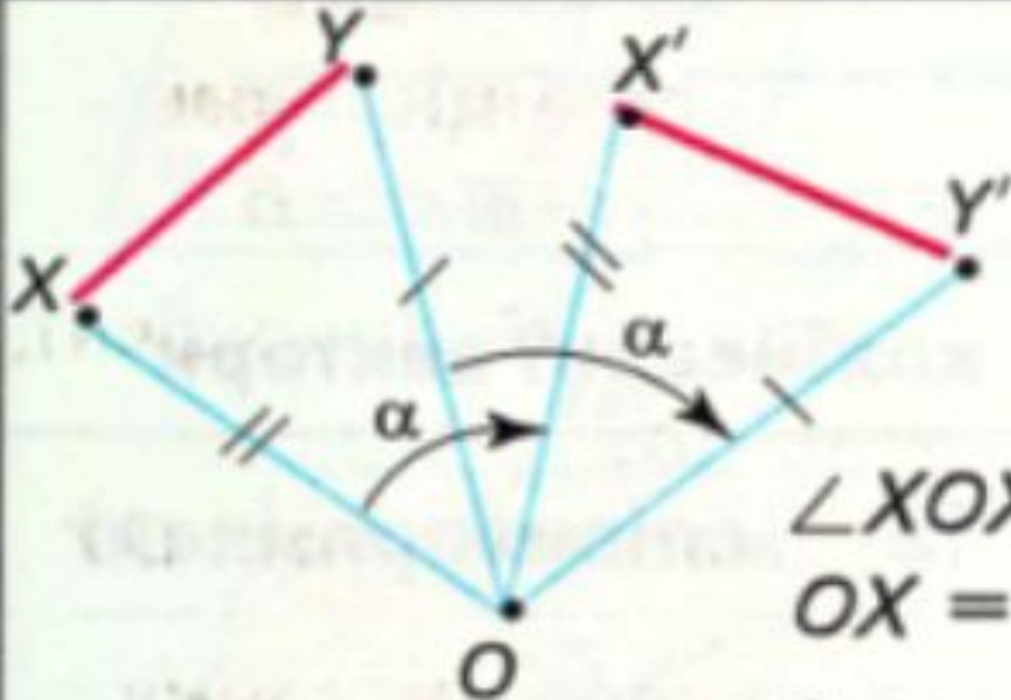

Поворот правильного шестикутника $ABCDEF$ наколо точки D на прямой кут за годинниковою стрілкою.

Висновки

Поворот

$$\angle XOX' = \angle YOY' = \alpha,$$
$$OX = OX', \quad OY = OY',$$

α — кут повороту,

O — центр повороту.

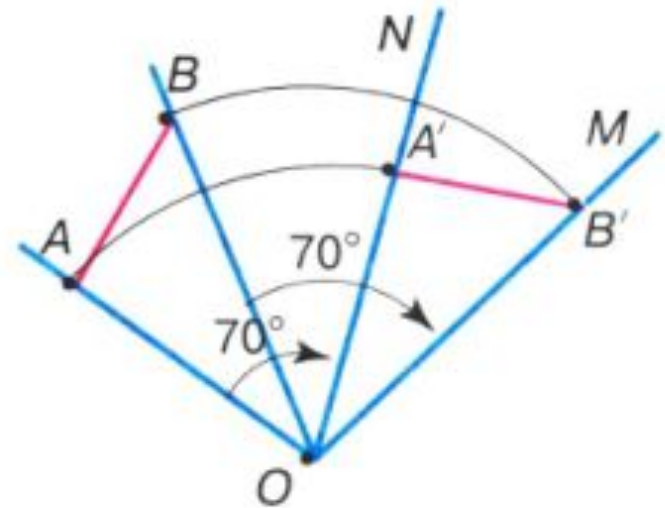
Поворот має всі властивості переміщення

Опорна задача

Задача. Побудуйте відрізок, у який переходить відрізок AB при повороті навколо точки O на кут 70° за годинниковою стрілкою.

Розв'язання. Проводимо промені OA і OB (мал. 238). Відкладемо за годинниковою стрілкою $\angle AON = 70^\circ$ і $\angle BOM = 70^\circ$. Відкладемо на промені ON відрізок $OA' = OA$, а на промені OM – відрізок $OB' = OB$. Сполучаємо точки A' і B' .

Мал. 238

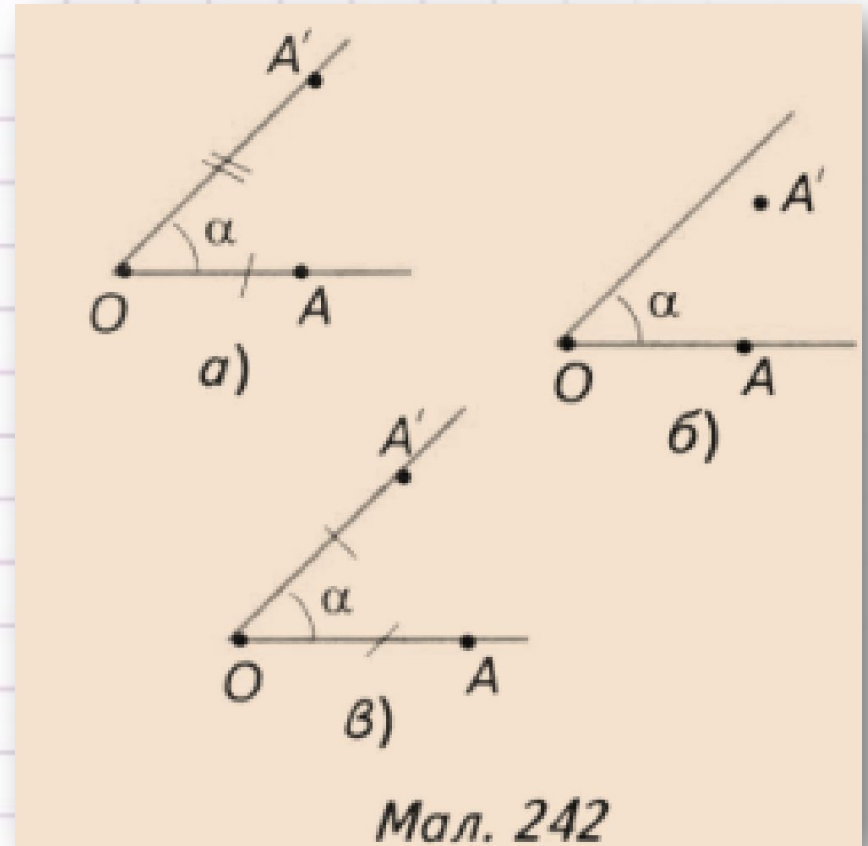
Узагальнення вивченого

1. Що таке поворот?
2. Що таке центр повороту?
3. Що таке кут повороту?
4. Поворот – це переміщення?
5. Сформулюйте властивості простору.

Усні вправи

635'. На якому з малюнків точка A перейшла в точку A' в наслідок повороту навколо точки O на кут α .

Вправи на побудову

638. Дано точки O і A . Побудуйте точку A' , в яку переходить точка A при повороті навколо точки O :

- 1) На кут 50° за годинниковою стрілкою
- 2) На кут 120° проти годинникової стрілки
- 3) На кут 180° за годинниковою стрілкою

Тренувальні вправи

641. Накресліть відрізок AB . Виконайте поворот відрізка AB :

- 1) навколо точки A на кут 150° за годинниковою стрілкою;
- 2) навколо точки B на кут 60° проти годинникової стрілки;
- 3) навколо середини відрізка на кут 40° за годинниковою стрілкою.

642. У яку фігуру перейде при повороті на деякий кут:

- 1) пряма, що проходить через центр повороту;
- 2) коло, центр якого збігається з центром повороту;
- 3) кут з вершиною у центрі повороту?

Тренувальні вправи

644. Побудуйте кут, у який переходить прямий кут MON при повороті навколо вершини O на 45° :

- 1) за годинниковою стрілкою;
- 2) проти годинникової стрілки.

645. Накресліть пряму a і позначте точку M , яка не лежить на прямій. Побудуйте пряму, в яку переходить пряма a при повороті навколо точки M :

- 1) на кут 90° за годинниковою стрілкою;
- 2) на кут 45° проти годинникової стрілки.

Тренувальні вправи

646. Виконайте поворот даного кола навколо точки A на кут 90° , якщо:

- 1) точка A лежить поза колом;
- 2) точка A лежить на колі.

647. Позначте точки X і X' . Побудуйте геометричне місце центрів поворотів, при яких точка X переходить у точку X' .

Коментоване виконання вправ

652. Доведіть, що рівносторонній трикутник при повороті навколо точки перетину його висот на кут 120° переходить у себе.

653. Через центр правильного трикутника проведено дві прямі, кут між якими 60° . Доведіть, що відрізки цих прямих, які містяться між сторонами трикутника, рівні між собою.

654. Через центр квадрата проведено дві взаємно перпендикулярні прямі. Доведіть, що відрізки прямих, які містяться усередині квадрата, рівні.

Скласти алгоритм розв'язання задачі

655. Дано два кола. Поворотом на кут 45° одне коло переводиться в друге. Побудуйте центр цього повороту.

656. Дано два рівних відрізки AB і $A'B'$. Побудуйте центр O повороту, при якому точка A переходить у точку A' а точка B — у точку B' . Чи завжди можна знайти центр такого повороту?

657. Нехай на сторонах AB і BC трикутника ABC побудовано квадрати $ABPO$ і $BCMN$. Квадрат $ABPO$ і трикутник ABC знаходяться з різних боків відносно прямої AB , а квадрат $BCMN$ і трикутник ABC — з одного боку відносно прямої BC . Доведіть, що відрізки PN і AC рівні та перпендикулярні.

Колективне виконання вправ

658. При повороті навколо точки A на кут 60° кінець B відрізка BC переходить у кінець C , а кінець C — у точку D . Доведіть, що точки A, B, C, D — вершини ромба.

659. Виконайте поворот рівнобедреного прямокутного трикутника з катетом 1 см навколо вершини прямого кута на 45° . Знайдіть площу спільної частини даного трикутника і трикутника, який отримали при повороті.

ЗАСТОСУЙТЕ НА ПРАКТИЦІ

660. Стрілки годинника показують 12 годин. Який час показуватиме годинник, якщо хвилинна стрілка здійснить поворот: 1) на 60° ; 2) на 120° ; 3) на 150° ?

Домашнє завдання

- Опрацювати п. 19
- Виконати вправи № 639, 643, 648

Підсумок уроку

З якими новими поняттями ми сьогодні познайомилися?

Чого ми навчилися на уроці?

Що для вас залишилося не зрозумілим?

